

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت دانشجویان

- همایون مؤتمنی¹
رضا یوسفی²
سیده خدیجه معافی³
ابوالقاسم بریمانی⁴
کیومرث نیازآذری⁵

چکیده

واژه‌ی هویت در دنیای امروز ذاتاً در بحران است. از یک طرف به لحاظ گسترش ارتباطات، فراوانی ایده‌ها و از سوی دیگر به لحاظ جابجایی‌های جمعیتی، التقاط فرهنگها و تمدن‌ها. عصر جدید را عصر انقلاب در ارتباطات نامیده‌اند و روشن‌ترین نشانه این قرن، انفجار اطلاعات است. اما آیا این انفجار، لزوماً دربردارنده‌ی انرژی مثبت و بالنده برای رشد و تعالی انسان است و یا حاوی سموم خطرناک و تخریب‌گر؟ اکثر استفاده‌کنندگان از اینترنت و فناوری‌های نوین در ایران را، جوانان تشکیل می‌دهند و حجم بالایی از مشترکان تلفن همراه نیز جوانان هستند. به این دلیل مطالعه تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر هویت دانشجویان می‌تواند، بخشی از پیامدهای فناوری اطلاعات و ارتباطات را آشکار سازد. بنابراین، مسأله اساسی که در این پژوهش مطرح می‌شود این است که: آیا فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) می‌تواند تأثیری بر هویت دانشجویان داشته باشد؟ این پژوهش با روش پیمایشی انجام شده است. جمعیت آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی واحدهای تنکابن، چالوس، آمل، بابل و ساری تشکیل می‌دهند و از بین آنها تعداد 381 نفر با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب بر اساس جدول آماری کرجسی - مورگان انتخاب شدند.

-
1. استادیار گروه کامپیوتر دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری motmeni@iausari.ac.ir
2. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری ruosefi@yahoo.com
3. کارشناس ارشد رشته مدیریت آموزشی kh_moafimadani@yahoo.com
4. عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نکا
5. دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت...

اطلاعات مورد نیاز با ابزار پرسشنامه جمع‌آوری شد و با نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت تأثیر مثبت دارد.

کلید واژه‌ها

فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)، هویت ایرانی، هویت اسلامی، هویت قومی، هویت جنسی.

مقدمه

انقلاب ارتباطات و اطلاعات به سرعت اقتصاد، فرهنگ و سیاست جهان را دستخوش دگرگونی می‌کند و جهان را عملاً به یک «دهکده جهانی» تبدیل می‌کند. با استفاده از امکانات این فناوری، رخدادهایی که در هر گوشه‌ای از کره زمین رخ می‌دهد در کمترین زمان به سراسر جهان مخابره می‌شود (شکفته، 1387: 41). قابلیت پرتوان پدیده‌ی کامپیوتر، در گسترش فناوری ارتباطات و نماد آشکار آن «اینترنت» موج جدیدی از تحولات عظیم و سازنده، به این معنا نیست که کارکرد ذهنی و خلاقیت فکری انسان، به رغم هجوم فرهنگ دیجیتال و آموزش الکترونیکی، خاصیت خود را از دست بدهد. با همه مزایای شگفت‌انگیز اینترنت، باید به جنبه‌های تاریک و آسیب‌های اخلاقی، فرهنگی و تربیتی آن نیز اشاره کرد. بسیاری از ناهنجاری‌های رفتاری، از هم‌پاشیدگی خانوادگی، فروپاشی ارزش‌ها، گم‌گشتگی نقش‌ها و هویت‌ها، سرگردانی و سردرگمی اجتماعی و فرهنگی و صدها آفت دیگر برخاسته از شرایطی است که خانواده بدون مراقبت و مدیریت، فرزندان را به حال خود واگذاشته‌اند و انرژی بلعنده اینترنت، روح و روان آن‌ها را در معرض تهدید و تخریب قرار داده است (شرودر، 1964: 18). از این رو بررسی آثار پدیده‌های کاربرد فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی

پژوهشنامه تربیتی

و از جمله اینترنت، در عرصه‌های مختلف حائز اهمیت است. اهل علم به طور کلی و دانشجویان به طور خاص، از مصرف‌کنندگان اصلی این فناوری‌ها هستند. اینترنت بخش مهمی از فعالیت‌های آموزشی، شغلی و فراغتی دانشجویان را به خود اختصاص می‌دهد. به این جهت این احتمال وجود دارد که بهره‌مندی از این پدیده بر نوع‌کنش‌ها، الویت‌ها و هویت آن‌ها تأثیر داشته باشد. از این رو مطالعه پیامدهای استفاده از فناوری‌های نوین، از نظر شناخت پیامدها و آثاری که ممکن است بر دانشجویان داشته باشد، قابل مطالعه است. محققان در این پژوهش قصد دارند تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) را بر هویت دانشجویان بسنجند. یکی از زمینه‌های قابل بررسی در این قلمرو، تأثیری است که فناوری‌های نوین مانند اینترنت می‌تواند بر هویت ایرانی، اسلامی، قومی و جنسی دانشجویان داشته باشد، و همچنین اختلافی که بین تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر متغیرهای هویت بر روی دختران و پسران دانشجویان است، از طریق پرسشنامه‌ای که ساخته‌ام، آزمون‌های آماری بسنجم. فناوری اطلاعات و ارتباطات¹، واژه‌ای است که به هر نوع دستگاه ارتباطی و یا برنامه نظیر: رادیو، تلویزیون، تلفن‌های سلولی، کامپیوتر، نرم افزار، سخت افزارهای شبکه، سیستم‌های ماهواره‌ای و نظایر آن اطلاق شده که سرویس‌ها، خدمات و برنامه‌های متعددی به آنان مرتبط می‌گردد (کنفرانس از راه دور، آموزش از راه دور) (<http://www.srco.ir>). به عبارتی فناوری اطلاعات و ارتباطات ICT مستلزم واسطه‌ای است که بشر توسط آن سبب ایجاد و انتقال دانش می‌شود (نیازآذری، 1381: 340). با همه مزایای شگفت‌انگیز فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات [اینترنت]، باید به جنبه‌های تاریک و آسیب‌های

اخلاقی، فرهنگی و تربیتی آن نیز اشاره کرد. بسیاری از ناهنجاری‌های رفتاری، از هم‌پاشیدگی خانوادگی، فروپاشی ارزش‌ها، گم‌گشتگی نقش‌ها و هویت‌ها، سرگردانی و سردرگمی اجتماعی و فرهنگی و صدها آفت دیگر برخاسته از شرایطی است که خانواده‌ها بدون مراقبت و مدیریت، فرزندان را به حال خود واگذاشته‌اند و انرژی بلعنده و مکنده‌ی اینترنت، روح و روان آن‌ها را در معرض تهدید و تخریب قرار داده است (شرودر، 1964: 18).

هویت¹ واژه‌ای است که امروز از نظر واژگانی تدریجاً جایگاه خود را در ادبیات جهان از دست می‌دهد. از نظر معنا با سرگشتگی در میان کهنه و نو، سنت و مدرن و... تا پست مدرن روبروست و از نظر مفهومی در میان پسوندها (هویت ملی، هویت فرهنگی، هویت مذهبی و...) سرگردان است. از نظر تاریخی و جغرافیایی، در معرض تهاجمات جهانی، (شالوده‌شکنی و فروریزی و فروپاشی تمدن‌ها و روند روبه‌رشد ایده‌ها، تکنولوژی‌ها، اینترنت‌ها، و شاهراه‌های ارتباطی و...) است (نکوروج، 1378: 1). هویت عبارت است از مجموعه خصوصیات و مشخصات فردی و اجتماعی و احساسات و اندیشه‌های مربوط به آنها که فرد آنها را از طریق توانایی کنش متقابل با خود و با یافتن تصوراتی از خود به دست می‌آورد و در جواب سؤال «من کیستم؟» ارائه می‌دهد. هویت یک فرد می‌تواند فردی و جمعی باشد (احمدلو، 1381). از اینرو در این پژوهش، هویت‌ها در چهار سطح مورد بررسی قرار می‌گیرند. 1- هویت ایرانی² (ملی): هویت ملی به معنای احساس تعلق و وفاداری به عناصر و نمادهای مشترک در اجتماع ملی (جامعه کل) است. مهمترین عناصر و نمادهای هویت ملی که سبب شناسایی و تمایز می‌شوند عبارتند از: سرزمین، دین و آیین، آداب و مناسک،

.. Identity¹

. Persian Identity²

پژوهشنامه تربیتی

تاریخ، زبان و ادبیات، مردم و دولت. در درون یک اجتماع ملی، میزان تعلق و وفاداری اعضا به هر یک از عناصر و نمادهای مذکور، احساس هویت ملی آنها را مشخص می‌سازد (چلبی، 1378: 143). 2- هویت اسلامی¹ (دینی): هویت دینی که به رابطه‌ی انسان با دین و نسبتی که با آن پیدا می‌کند اطلاق می‌شود. سنگ بنای هویت دینی تعهد و پایبندی است (شرفی، 1374: 95). هویت دینی نشان‌دهنده احساس تعلق و تعهد به دین و جامعه‌ی دینی است. مهم‌ترین دستاوردهای هویت دینی پاسخ دادن به پرسش‌های بنیادی، جهت بخشیدن به زندگی، وحدت اعتقادی و معنا بخشیدن به جهان است (همان منبع: 99). اسلام به عنوان عقیده‌ی بنیانی، دگرگون ساز و وحدت بخش فرهنگ در گفتمان هویتی این دوره، بیش از پیش از هر خصیصه‌ها دیگری ویژگی سیاسی- اجتماعی دارد (کچویان، 1385: 142). 3- هویت قومی²: هویت قومی یکی دیگر از انواع هویت جمعی است که به مجموعه مشخصات و ویژگی‌هایی اطلاق می‌شود که یک قوم را از اقوام دیگر متمایز می‌کند و بین اعضای قوم یک احساس تعلق به همدیگر ایجاد می‌کند. عناصر نمادین قوم ممکن است به یک معنی تعلق قومی را ایجاد کند. مثال‌هایی از برخی عناصر نمادین بدین قرارند: الگوهای خانواده، نزدیکی فیزیکی، پیوستگی مذهبی، اشکال زبانی یا گویشی، پیوستگی قبیله‌ای، ملیت، مشخصات فیزیکی، ارزش‌های فرهنگی و فعالیت‌های فرهنگی مثل هنر و ادبیات موسیقی. در زمان‌ها و مکان‌های مختلف ترکیب‌های مختلفی از این عناصر در تهیه یک معنی از قومیت می‌تواند نقش داشته باشد (Ashcraft, & Griffiths, & Tiffin, 1998: 84). 4- هویت جنسی³: به احساس زنانگی یا مردانگی هر فرد از خودش، هویت جنسی گفته می‌شود.

به عبارت دیگر، اعتقاد درونی شخص به این مسئله که او فردی مونث یا مذکر، دو سوگرا یا خنثی. نقش جنسی چگونه رفتاری است؟ به گفته یکی از روان شناسان، نقش جنسی نقش جنسی رفتار و نمایی است از آنچه در فرهنگ اجتماعی «زنی و زن بودن» یا «مردی و مرد بودن» به شمار می‌آید، که می‌توان آن را درک فرد از نقش اجتماعی زنانه یا مردانه‌ای که به عهده دارد نیز تلقی نمود
(<http://www.persianv.com/pre/007945.php>).

واژه‌ی هویت در دنیای امروز ذاتاً در بحران است. از یک طرف به لحاظ گسترش ارتباطات، فراوانی ایده‌ها و از سوی دیگر به لحاظ جابجایی‌های جمعیتی، التقاط فرهنگها و تمدن‌ها. در کشور ایران، این بحث هموطنان خارج از کشور (در کنفرانس، سیمینارها و فارغ از وابستگی‌های فرهنگی و طبقاتی و...) از یک طرف و در داخل از طریق تلویزیون که اگر اغراض سیاسی و پنهانی گردانندگان آن را نادیده بگیریم، که شدت سردرگمی و آشفتگی را نشان می‌دهد، و روزنامه‌ها، نگرش‌های مختلف، همه و همه بیانگر این بحران است. بحرانی که ما در تاریخ یکصد ساله گذشته چندین بار شاهد آن بوده ایم، ولی اینک با گذشته تفاوت بسیار دارد، زیرا که انقلاب اسلامی خود دارای بار هویتی و فرهنگی بوده که از چهل سال قبل در نگرش‌های اجتماعی، مذهبی، سیاسی و... تغییراتی را اگرچه تدریجاً تدارک می‌دید. نگرشی که به خاطر داشتن بار ایدئولوژیک، مقاومت‌هایی را برمی‌انگیخت. تغییراتی که حاصل چندین شکست تاریخی و اجتماعی گذشته می‌تواند باشد که اهم آن بازگشت به خویشتن است (نکوروح، 1378: 181). تحقیقات فراوانی شده که تأثیر برنامه‌های خاص یا انواع برنامه‌های رسانه‌های مختلف را بر نگرش‌های کودکان و بزرگسالان بررسی و تحلیل کرده‌اند و نمی‌توان تردید کرد که ظهور رسانه‌های جدید بر الگوهای زندگی روزانه به شدت تأثیر

گذاشته است، ارتباطات واژه ای مناسب برای دوران کنونی است. ارتباط وسیله شناخت واقعیت هاست و مهمترین وسایل ارتباطی در حال حاضر اینترنت و ماهواره است. فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و نیز رسانه‌های گروهی به خودی خود ابزاری هستند که می‌توان از آنها برای برقراری ارتباطات و ارائه پیام استفاده نمود و در این حد از هیچگونه بار ارزشی برخوردار نیست و کاملاً خنثی هستند، اما درباره محتوای پیام و انگیزه‌های بکارگیری این وسایل مفید و مضر بودن و نیز خوب و بد بودن آنها مطرح می‌شود به عبارت دیگر در مورد وسایل ارتباط جمعی مخصوصاً اینترنت می‌توان گفت مطالبی که توسط این وسایل ارتباطی پخش می‌شود بر اساس ارزشها و باورها می‌تواند مفید و خوب یا بد و مضر باشد. استفاده‌های خاص جوانان از فناوری‌های نوین مخصوصاً اینترنت بیشتر بر موضوعات نقشهای جنسی، تمایلات جنسی و ارتباط عاشقانه است (Arentt, Jeffery, Jensen, 1995: 511). برخورد بهنگام یا نابهنگام انسان معاصر با پدیده فناوری اطلاعات و ارتباطات بدون شک تحولات و تأثیرات عمیقی در ذهن و روان او به جای گذاشته است، تأثیراتی که هرگز برای پیشینیان ما قابل تصور نیز نبود. انسان امروز با تمام تنش‌ها، اضطرابها و سرخوردگی‌ها و افسردگی‌هایی که به دوش می‌کشد، ناگهان خود را در دنیایی می‌بیند که خیال می‌کند از چشم همه پنهان است. اینترنت بخشی از زندگی‌ها شده است (دریفوس، وبرت، 2003، به نقل از فارسی‌نژاد، 1383).

نتایج پژوهش مریم رفعت جاه و علی شکوری (1386) با عنوان تأثیر اینترنت بر برخی از ابعاد هویت اجتماعی (از جمله هویت دینی، هویت قومی، هویت خانوادگی و هویت شخصی) نشان داده است که، هویت قومی کسانی که از اینترنت استفاده می‌کنند ضعیف‌تر از کسانی بوده که از این وسایل استفاده نمی‌کنند. همچنین نتایج پژوهش بهزاد دوران (1385)

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت...

تأثیر اینترنت بر هویت همالان نشان داده است که، فرضیه ایشان مورد تأیید قرار نگرفت ولی از نتایج جانبی این بوده که میان هویت همالان زنان و مردان تفاوت معناداری مشاهده نشد. با این مقدمه‌ای که ذکر شد، این پژوهش درصدد پاسخگویی به سؤالات زیر می‌باشد:

- 1- آیا فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت دانشجویان تأثیر دارد؟
- 2- آیا فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت ایرانی دانشجویان تأثیر می‌گذارد؟
- 3- آیا فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت اسلامی دانشجویان تأثیر می‌گذارد؟
- 4- آیا فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت قومی دانشجویان تأثیر می‌گذارد؟
- 5- آیا فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت جنسی تأثیر می‌گذارد؟
- 6- بیشترین تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر کدامیک از متغیرهای هویت‌های ایرانی، اسلامی، قومی و جنسی دانشجویان می‌باشد؟
- 7- آیا میزان تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) در متغیرهای هویت (ایرانی، اسلامی، قومی و جنسی) بین دانشجویان دختر و پسر تفاوت وجود دارد؟

روش

پژوهش حاضر با روش پیمایشی انجام شده است. جمعیت آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان مازندران تشکیل داده است. در استان مازندران 16 واحد دانشگاه آزاد اسلامی دایر می‌باشد که تعداد دانشجویان آن 60332 نفر می‌باشند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، به صورت تصادفی از نوع خوشه‌ای چند مرحله‌ای بوده است. به طور کلی، از 16 واحد دانشگاه آزاد اسلامی در استان مازندران، از سال ششم -

پژوهشنامه تربیتی

واحدهای تنکابن، چالوس، امل، بابل و ساری نمونه برداری شد. بر طبق جدول کرجسی و مورگان با توجه به حجم جامعه، 381 نفر حجم نمونه این گروه تعیین شد. با توجه به 5 واحد دانشگاهی انتخاب شده، تعداد افراد هر گروه را نسبت به جامعه بر اساس نمونه‌گیری طبقه‌ای تعیین شد که تعداد هر طبقه در جدول شماره 1 آمده است.

جدول شماره 1: نمونه‌گیری طبقه‌ای به تفکیک دانشگاه‌ها

طبقات شاخص آماری		تنکابن	چالوس	امل	بابل	ساری	جمع
فراوانی هر طبقه (ni)		1126	4922	459	6018	8088	3488
نسبت هر طبقه به جامعه $p = \frac{ni}{N}$		0/32	0/14	13/100	17/100	0/24	1
نسبت نمونه به جامعه nk = p×n		122	53	50	65	91	381

تعداد افراد هر گروه را به تفکیک جنسیت نسبت به جامعه بر اساس نمونه‌گیری طبقه‌ای تعیین شده را نیز در جدول شماره 2 آمده است.

جدول شماره 2: نمونه‌گیری طبقه‌ای به تفکیک جنسیت

طبقات شاخص آماری		تنکابن		چالوس		امل		بابل		ساری	
		پسر	دخت	پسر	دخت	پسر	دخت	پسر	دخت	پسر	دخت
فراوانی هر طبقه (ni)		5263	5999	1231	3691	2647	1949	2828	3190	4154	3934
نسبت هر طبقه به جامعه $p = \frac{ni}{N}$		0/47	0/53	0/25	0/75	0/58	0/42	0/47	0/53	0/51	0/49
نسبت نمونه به جامعه nk = p×n		57	65	40	13	29	21	34	31	46	45

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت...

اطلاعات لازم این پژوهش از طریق روش پرسشنامه‌ای جمع‌آوری گردیده است، که این پرسشنامه متشکل از 20 سؤال محقق ساخته که بر اساس مقیاس لیکرت درجه‌بندی شده است (خیلی زیاد، زیاد، متوسط و کم) تدوین گردید. روایی پرسشنامه از نظر استاد راهنما و مشاور و تعدادی از اساتید گروه علوم تربیتی تأیید شده است. پایایی پرسشنامه از طریق فرمول آلفای کرونباخ اندازه‌گیری شد که در یک گروه 20 نفره پایایی آن 0/84 بدست آمد. در این پژوهش از شاخص‌های آمار توصیفی که شامل، جدول توزیع فراوانی، میانگین، انحراف استاندارد، خطای اندازه‌گیری، نمودارهای آماری و... استفاده شده است و برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها از آزمون t مستقل و آزمون t یک متغیری و تحلیل واریانس (ANOVA) یک راهه که از طریق نرم‌افزار SPSS محاسبه گردیده است.

یافته‌ها

الف). توصیف اطلاعات: توزیع فراوانی جنسیت (جدول شماره 3) بیانگر این است که 46/2 درصد آزمودنی‌ها را مردان و 53/8 درصد را زنان تشکیل می‌دهند. توزیع درصد فراوانی نمونه آماری در شهرهای مورد مطالعه نیز (جدول شماره 4) بیانگر این است که 17/1 درصد آزمودنی‌ها بابل، 32 درصد تنکابن، 13/9 درصد چالوس، 13/1 درصد آمل، 23/9 درصد را ساری تشکیل می‌دهند. جدول فراوانی و درصد تعداد گزینه‌های هر یک از متغیرها نیز (جدول شماره 5) نشان می‌دهد که آزمودنی‌ها به چه گزینه‌هایی پاسخ داده‌اند.

جدول شماره 3: توزیع فراوانی و درصد جامعه آماری بر حسب جنسیت

شاخص آماری	فراوانی (F)	درصد (P)
مردان	176	46.2
زنان		53.8

سال ششم -

پژوهشنامه تربیتی

8 .53	205	دختر
100	381	جمع

جدول شماره 4: توزیع درصد فراوانی نمونه آماری در شهرهای مورد مطالعه

شاخص آماری گروه ها	فراوانی (F)	درصد (P)
بایل	65	17 .1
تنکابن	122	32
چالوس	53	13 .9
آمل	50	13 .1
ساری	91	23 .9
جمع	381	100

جدول شماره 5: توزیع درصد فراوانی آزمودنی ها به سؤال های ویژه تمقیق

سؤال ویژه شماره	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
سؤال ویژه شماره 2	503	26 .5	705	37 .2	485	25 .6	203	10 .7
سؤال ویژه شماره 3	625	33 .1	713	37 .8	405	21 .5	144	7 .6
سؤال ویژه شماره 4	539	28 .5	699	37	485	25 .7	166	8 .8
سؤال ویژه شماره 5	327	17 .4	638	33 .9	575	30 .5	343	18 .2

ب) تجزیه و تحلیل داده ها: تفسیر سؤال ویژه شماره 1، چون t محاسبه شده ($t=10/873$) در سطح احتمال 95 درصد بزرگتر از t بحرانی جدول ($t=1/96$) شده است، لذا تفاوت بین میانگین طبقات و میانگین نگرشها از لحاظ آماری معنادار است؛ به عبارت دیگر: فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت تأثیر دارد.

پژوهشنامه تربیتی

تفسیر سؤال ویژه شماره 2: چون t محاسبه شده $(t = 10/2)$ در سطح احتمال 95 درصد بزرگتر از t بحرانی جدول $(t = 1/96)$ شده است، لذا تفاوت بین میانگین طبقات و میانگین نگرشی از لحاظ آماری معنادار است. با ملاحظه به میانگین نگرشی می‌توان نمونه را به جامعه آماری تعمیم داد؛ به عبارت دیگر: فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت ایرانی تأثیر دارد.

تفسیر سؤال ویژه شماره 3: چون t محاسبه شده $(t = 13/351)$ در سطح احتمال 95 درصد بزرگتر از t بحرانی جدول $(t = 1/96)$ شده است، لذا تفاوت بین میانگین طبقات و میانگین نگرشی از لحاظ آماری معنادار است. با ملاحظه به میانگین نگرشی می‌توان نمونه را به جامعه آماری تعمیم داد؛ به عبارت دیگر: فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت اسلامی تأثیر دارد. (جدول شماره 6)

تفسیر سؤال ویژه شماره 4: چون t محاسبه شده $(t = 11/35)$ در سطح احتمال 95 درصد بزرگتر از t جدول بحرانی $(t = 1/96)$ شده است، لذا تفاوت بین میانگین طبقات و میانگین نگرشی از لحاظ آماری معنادار است. با ملاحظه به میانگین نگرشی می‌توان نمونه را به جامعه آماری تعمیم داد؛ به عبارت دیگر: فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت قومی تأثیر دارد.

تفسیر سؤال ویژه شماره 5: چون t محاسبه شده $(t = 0/683)$ در سطح احتمال 95 درصد کوچکتر از t بحرانی جدول $(t = 1/96)$ شده است، لذا تفاوت بین میانگین طبقات و میانگین نگرشی از لحاظ آماری معنادار نیست. به عبارت دیگر: فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت جنسی تأثیر ندارد.

تفسیر سؤال ویژه شماره 6: چون F محاسبه شده $(F = 31/749)$ با درجات آزادی $(df = 3, 1518)$ و در سطح احتمال 95 درصد $(\alpha = 5\%)$ از F بحرانی جدول $(F = 2/6)$ بزرگتر است، بنابراین نتیجه می‌

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت...

گیریم که تفاوت معناداری بین چهار متغیر وجود دارد. تحلیل واریانس یک متغیری و آزمون تعقیبی توکی نشان داده است که تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر روی متغیرها به شرح ذیل است:

- 1- در هویت جنسی کمترین تأثیر را داشته است، بین این متغیر با متغیرهای دیگر تفاوت معناداری وجود دارد. در سه متغیر دیگر: 2- هویت ایرانی با میانگین 10/97 در درجه اول قرار دارد، یعنی بیشترین تأثیر را فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر این متغیر دارد. 3- هویت قومی با میانگین 10/67 در درجه دوم قرار دارد. 4- هویت اسلامی نیز با میانگین 10/08 در درجه سوم قرار دارد، یعنی با توجه به میانگین ها تفاوت میانگین ها در این سه متغیر، معنادار نیست، یعنی فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر روی این سه متغیر تأثیر یکسانی دارد.

تفسیر سؤال ویژه شماره 7: چون t محاسبه شده ($t = 1/121$) با درجه آزادی 379 و سطح احتمال 95% ($\alpha = 5\%$) از t بحرانی جدول ($t = 1/96$) کوچکتر است، لذا، تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت ایرانی بودن دانشجویان دختر و پسر از لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود ندارد، همچنین t محاسبه شده ($t = 0/98$) با درجه آزادی 379 و سطح احتمال 95% ($\alpha = 5\%$) از t بحرانی جدول ($t = 1/96$) کوچکتر است، لذا، تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت اسلامی دانشجویان دختر و پسر از لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود ندارد و t محاسبه شده ($t = 0/313$) با درجه آزادی 379 و سطح احتمال 95% ($\alpha = 5\%$) از t بحرانی جدول ($t = 1/96$) کوچکتر است، لذا، تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت قومی دانشجویان دختر و پسر از لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود ندارد و t محاسبه شده ($t = 1/06$) با درجه آزادی 379 و سطح

پژوهشنامه تربیتی

احتمال 95% ($\alpha = 5\%$) از t بحرانی جدول ($t = 1/96$) کوچکتر است، لذا، تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت جنسی دانشجویان دختر و پسر از لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود ندارد. (جدول شماره 8)

جدول شماره 6: مفروضات آزمون t یک متغیری برای سؤالات ویژه شماره 5 و 4 و 3 و 2 و 1

جدول بحرانی t	t محاسبه شده	P< α	درجه آزادی	خطای اندازه گیری	انحراف استاندارد	میانگین	
1/96	10/873	0/05	380	0/548	70483/10	0367/44	هویت
1/96	10/2	0/05	381	0/15	2/92	10/97	هویت ایرانی
1/96	13/351	0/05	380	0/18	3/53	10/08	هویت اسلامی
1/96	11/35	0/05	380	0/16	3/13	10/67	هویت قومی
1/96	0/683	0/05	380	0/19	3/75	12/37	هویت جنسی

جدول شماره 7: خلاصه تحلیل واریانس (ANOVA) یک راهه برای سؤال ویژه شماره 6

α یا P	F	میانگین مجدورات (MS)	درجه آزادی (df)	مجموع مجدورات (SS)	منابع تغییرات
5% P<	31/749	357/065	3	1071/196	بین گروهها
		11/246	1518	17071/953	درون گروهها
			1521	18143/148	Total

جدول شماره 8: مفروضات آزمون t دو گروهی برای سؤال ویژه شماره 7

جدول بحرانی t	t محاسبه شده	P< α	درجه آزادی	خطای اندازه گیری	انحراف استاندارد	میانگین	جنسیت
1/96	1/121	0/05	379	0/202 0/222	2/89 2/95	11/12 10/78	دختر پسر هویت ایرانی
1/96	0/98	0/05	379	0/23 0/28	3/32 3/76	10/25 9/89	دختر پسر هویت اسلامی
1/96	0/313	0/05	379	0/22 0/23	3/21 3/05	10/72 10/62	دختر پسر

بژوهشنامه تربیتی

							هویت قومي
				0/26	3/76	12/56	دختر
1/96	1/06	0/05	379	0/28	3/75	12/15	پسر
							هویت جنسي

بحث و نتیجه گیری

بر اساس نتایج بدست آمده از پژوهش، فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت دانشجویان تأثیر دارد. فاطمه جواهری و لیلی باقری (1386) تأثیر استفاده از اینترنت بر سرمایه اجتماعی و انسانی را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های به دست آمده، فرضیات پژوهش را تأیید می‌کند و نشان می‌دهد که الگوی استفاده از اینترنت با میزان سرمایه انسانی افراد رابطه مستقیم و معنادار دارد. نتیجه‌ای که این دو پژوهشگر از پژوهش خویش گرفتند با نتیجه این پژوهش، همسو بوده است. همچنین فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت ایرانی، اسلامی و قومی دانشجویان تأثیر می‌گذارد. مجتبی عباسی قادی (1387) موضوعی با عنوان بررسی رابطه استفاده از اینترنت و هویت دینی کاربران را مورد مطالعه قرار داده است، ایشان به این نتیجه رسیدند که اینترنت بر هویت دینی کاربران تأثیرگذار است، نتایج بدست آمده در پژوهش آقای قادی با نتایج این پژوهش، همسو نبوده است، چرا که تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت اسلامی تأثیر مثبت داشته است ولی در پژوهش آقای عباسی قادی تأثیر منفی داشته است. همچنین مریم رفعت‌جاه و علی شکوری (1386) موضوعی با عنوان تأثیر اینترنت بر برخی ابعاد هویت اجتماعی (از جمله هویت دینی، هویت قومی، هویت خانوادگی و هویت شخصی) را مورد بررسی قرار دادند، نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می‌دهد که هویت قومی کسانی که از اینترنت استفاده می‌کنند ضعیف‌تر از کسانی بوده

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت...

که از این وسایل استفاده نمی کنند. در نتیجه پژوهش این دو با بررسی های ما، ناهمسو بوده است. بهزاد دوران (1385) تأثیر اینترنت بر هویت همالان را مورد بررسی قرار دادند. نتیجه ای که آقای دوران از پژوهش خویش گرفتند نشان داد که، فرضیه ایشان مورد تأیید قرار نگرفت ولی از نتایج جانبی این بوده که میان هویت همالان زنان و مردان تفاوت معناداری مشاهده نشد. در این صورت نتیجه پژوهش آقای دوران با نتیجه پژوهش محقق همسو بوده است، یعنی، فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت دانشجویان دختر و پسر تفاوت معناداری ندارد. بر همین اساس پیشنهاد می شود که برای تقویت هر چه بیشتر هویت دانشجویان، از طریق برنامه ریزی های خارج از حیطه واحدهای درسی (همایش ها، کارگاه های آشنایی با شیوه زندگی، تشویق مقاله نویسی در حیطه هویت ایرانی و اسلامی و...) در آموزش عالی مبتنی بر خرده فرهنگها و سبک های زندگی بر اساس تأثیری که فرهنگ مدرنیته دارد، می تواند در تقویت هویت در دانشجویان مؤثر واقع گردد. برای تقویت هر چه بیشتر هویت جنسی در دانشجویان، آگاهی دادن دانشجویان به وظایف و نقش های جنسی خویش از طریق اساتید، مجلات و سایتهای معتبر و همچنین ایجاد کارگاه های آموزشی با استفاده از اساتید مجرب برای آشنا ساختن دانشجویان با ایجاد تعادل در روابط اجتماعی با جنس مخالف، بپردازند. پیشنهاد گروه برای محققان دیگر این است که در صورت امکان تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) را بر روی هر یک از متغیرها را، به صورت جداگانه مورد بررسی قرار دهند. همچنین پژوهش را در سطح گسترده در سازمان های اداری، مدارس و آموزشگاه ها مورد بررسی قرار دهند و با یکدیگر مقایسه کنند.

- احمدلو، حمید. افروغ، عماد. ، (1381)، رابطه هویت ملی و هویت قومی در بین جوانان تبریز، فصلنامه مطالعات ملی، شماره 13.
- جواهری، فاطمه. باقری، لیلا. (1386). تأثیر اینترنت بر سرمایه اجتماعی و انسانی، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی (ویژه‌نامه تخصصی علوم اجتماعی)، 4، شماره 58.
- چلبی، مسعود. ، (1378)، هویت قومی و رابطه ی آن با هویت ملی در ایران، تهران: دفتر امور اجتماعی وزارت کشور.
- دریفوس، وبرت. ترجمه: فارسی نژاد. ، 1383، درباره اینترنت، نشر ساقی.
- دوران، بهزاد. (1383). تأثیر فضای سایبرینک بر هویت اجتماعی، رساله دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه تربیت مدرس.
- شرفی، محمدرضا. ، 1383، جوان و بحران هویت، تهران: انتشارات سروش، چاپ سوم.
- شرودر، کیت. ، 1964. ترجمه: فرود، ف. ، 1383، کلیدهای همراهی و مراقبت از نوجوانان در اینترنت، تهران: مؤسسه انتشارات صابرین، کتاب های دانه، چاپ اول.
- شکفته، مریم. ، 1387، جهانی سازی و جامعه اطلاعاتی، ماهنامه دوزبانه اطلاع یابی و اطلاع رسانی، سال دوم، شماره یازدهم.
- کچویان، حسین. ، 1385، تطورات گفتمان های هویتی ایران (ایرانی در کشاکش با تجدد و مابعد تجدد)، تهران، انتشارت نی.
- نکوروح، محمود. ، 1378، در جستجوی هویت تازه، تهران: انتشارات چاپخش، چاپ اول.
- نیازآذری، کیومرث. ، 1381، رفتار و روابط انسانی در سازمان های آموزشی هزاره سوم. تهران: انتشارات فراشناختی اندیشه، چاپ اول.

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت...

- Arentt, Jeffery, Jensen/ Larson/ Reed (1995), offer/ Danid/ Beyond Effects: As Adolescents Active Media users, Journal of Youth & Adolescent VOL: 24 – n: 5 – p: 511 – 518
- Ashcreft, B. & Griffiths, G. & Tiffin, H. (1998). Key Concepts in Post Colonial Studies. London: Routledge.
- <http://www.persianv.com/pre/007945.php>/ October 10, 2008
- <http://www.srco.ir/Articles/DocView.asp?ID=239>/ October 7, 2009